

Μεγάλες συζητήσεις προκάλεσε στο θέατρο ένα σκάνδαλο, που είχε σχέση με κάποιον άπ' τους ήθοποιούς. Τοῦ έγιναν αὐστηρές παρατηρήσεις καὶ εἰδοποιήθηκε, πὼς θὰ τὸν ἐδιωχναν, ἂν ζανάπεφτε στὸ ἴδιο ἀνυπόφορο παράπτωμα.

Ὁ Γκρίσα, κατὰ τὴ συνήθεια του, εἶχε πάλι νὰ πεῖ ἕνα σωρὸ γιὰ τὸ θέμα:

— Ἐγὼ μιά φορά, δέν πιστεύω, πὼς ἔχει κανένα δικαίωμα ἢ διεύθυνση ν' ἀνακατεύεται στὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ ἠθοκοιοῦ!

Τότε, μερικοὶ ἀπ' τοὺς ἄλλους μαθητὲς ζήτησαν ἀπ' τὸν Τορτσώφ τίς ἀπέψεις του γιὰ τὸ θέμα.

— Δὲ σὰς φαίνετε ἐσὰς παράλογο νὰ γκρεμίζει κανεὶς μὲ τὸνα χέρι ὅ,τι προσπαθεῖ νὰ χτίσει μὲ τ' ἄλλο; Ἔ, αὐτὸ ἀκριβῶς κάνουν μερικοὶ ἠθοκοιοί. Στὴ Σκηνὴ βάζουν τὰ δυνατὰ τους νὰ δημιουργήσουν ὠραῖες καὶ καλλιτεχνικὲς ἐντυπώσεις κι' ἔπειτα, μὲλις κατέβουν ἀπ' τὰ σανίδια, λές καὶ τὸ κάνουν ἐπίτηδες, ἐπειδὴ ξέρουν, πὼς τὸ κοινὸ λίγες στιγμὲς πρωτότερα τοὺς θαύμαζε καὶ προσπαθοῦν νὰ "τοῦ τὴ σκάσουν" καὶ νὰ τὸ ἀπογοητέψουν. Δὲ θὰ ξεχάσω ποτέ μου, πόσο κολύ κόνεσα στὰ νειάτα μου ἐξαιτίας ἀπὸ ἕνα διάσημο, περαστικὸ ἀπ' τὸν τόπο μας "ἀστέρη". Δὲ θὰ σὰς πῶ τ' ὄνομα του γιὰ νὰ μὴν ἀμαυρώσω τὴ δόξα του στὰ μάτια σας.

— Παρακολούθησα μιά ἀξέχαστη παράσταση. Τὸ "ἀστέρη" μοῦ ἔκανε τόσο τρομερὴ ἐντύπωση, πὺ αἰσθανόμουν πὼς δὲ μπορούσα νὰ ξεκινήσω μονάχος γιὰ τὸ σκίτι μου. Ἐνοιωθα τὴν ἀνάγκη νὰ κουβεντιάσω μὲ κάποιον ὅ,τι εἶχα χαρεῖ ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Πῆγα λοιπὸν μαζὺ μ' ἕνα φίλο μου σ' ἕνα ἐστιατόριο. Συζητήσαμε ἀρκετὴ ὥρα γεμάτη ἐνθουσιασμό,

δταν μῆκε... ποιὸς ἄλλος; Ἡ μεγαλοφυΐα, πὺ θαυμάζουμε. Ἀδύνατο νὰ κρατηθοῦμε, τρέξαμε κοντὰ του κι' ἀνοίξαμε τοὺς ὑδατοφράχτες τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας. Ὁ μεγάλος ἄνθρωπος μῆς κέλεσε νὰ δειπνήσουμε μαζὺ του σ' ἕνα, "ἰδιαίτερο" κι' ἐκεῖ μπροστὰ στὰ μάτια μας, φρόντισε ν' ἀποκτηνωθεῖ ὀλότελα ἀπ' τὸ πιτό. Κάτω ἀπ' τὸ λουστραρισμὰ κρυβόταν τὴ διαφθορά, τὴ ἐξοργιστικὴ κομπορημοσύνη, ἀπάτη, κακογλωσσιὰ — ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς χυδαίας ἐπίδειξης. Τὸ κεφάλωμα ἦταν πὼς ἀρνήθηκε νὰ κληρώσει τὸ λογαριασμὸ γιὰ τὸ κρασί πὺ ἤπιε. Πολὺς καιρὸς κέρασε, ὅσπου νὰ καταφέρωμ, ὁ φίλος μου κι' ἐγὼ, νὰ ξεφλήσουμε κεῖνο τὸ ἀπόδμενο χρέος. Κι' ἡ μοναδικὴ μας εὐχαρίστηση ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία ἦταν πὼς εἶχαμε τὴν τιμὴ νὰ πᾶμε τὸν ξένο μας, πὺ δέν ἔκανε νὰ ρεύεται καὶ νὰ μουγκρίζει, στὸ ξενοδοχεῖο του, ὅπου δέν ἔδειξαν καμμιά διάθεση νὰ τὸν δεχτοῦν σ' ἐκεῖνο τὸ ἐξευτελιστικὸ μεθυσμένο του χάλι.

— Βάλτε μαζὺ ὅλες τίς καλὲς κι' ὅλες τίς κακὲς ἐντυπώσεις, πὺ ἀποκομίσαμε ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐξαιρετικὰ πρικισμένο ἄνθρωπο καὶ προσπαθεῖστε νὰ καθορίσετε ποιὸ θὰ ἦταν τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα.

— Κάτι σὰν τὸ λόζυγα, πὺ σὲ πιάνει δταν πιεῖς σαμπάνια, παρατήρησε ἔξυπνα ὁ Πάβελ.

— Ἔ, κυττᾶζτε λοιπὸν καὶ σεῖς νὰ μὴν πάθετε τὰ ἴδια, δταν θὰ γίνετε διάσημοι ἠθοκοιοί, εἶπε ὁ Τορτσώφ.

— Μονάχα δταν κλείνετε στὸ σκίτι του, στὸν πιὸ στενὸ κύκλο του, μπορεῖ ὁ ἠθοκοιὸς νὰ τὸ ρίχνει ἔξω. Γιατὶ ὁ ρόλος του δέν τελειώνει δταν πέφτει ἡ αὐλαία. Ἐχει τὴν ὑποχρέωση νὰ μένει

στην καθημερινή του ζωή σημασιόφορος του ωραίου. Άλλοιως δέ θά πετύχει τίποτ' άλλο άπ' τό νά καταστρέψει έ- κεϊνο, πού προσπαθεϊ νά δημιουργήσει. Αυτό νά τό θυμόσαστε άπ' τήν πρώτη κιόλας στιγμή, πού θ' άρχίσει ή περίο-δος της ύπηρεσίας σας στην τέχνη και νά προετοιμαστεϊτε γι' αυτή τήν άπο-στολή. Ν' άναπτύξετε μέσα σας τήν ά-παραίτητη άυτοκυριαρχία, τό ήθος και τήν κειθαρχία του δημόσιου λειτουργού του προορισμένου νά διαδώσει στον κό-σμο ένα μήνυμα ωραϊο, εύγενικό πού έ-ζυφώνει.

..Ο ήθοποιός, άπ' τήν ίδια τή φύση της τέχνης, πού ύπηρετεϊ, γίνε-ται μέλος σ' ένα μεγάλο και πολύπλοκο όργανισμό, τό θέατρο. Αυτό, κάτω άπ' τό έμβλημα του και τήν αίγίδα του, εκπροσωπεϊ καθημερινά μπρός σέ χιλιά-δες θεατές. Έκατομμύρια άνθρωποι κα-θημερινά διαβάζουν στις έφημερίδες για τή δουλειά και τή δραστηριότητά

του μέσα σ' αυτό τό ίδρυμα, του όποιου είναι μέλος. Τ' όνομα τό δικό του και του θεάτρου συνδέονται τόσο στενά πού σχεδόν δέν τά ξεχωρίζει κανείς. Δικό του εκπειτ' άπ' τό οικογενειακό του ό-νομα, είναι και τ' όνομα του θεάτρου πού παίζει. Μέσα στο μυαλό του κοινού ή καλλιτεχνική ζωή του είναι άξεδιά-λυτα ένωμένα με τήν άτομική του ζωή. Όταν λοιπόν ένας ήθοποιός άπ' τό θέα-τρο Τέχνης, τό Μάλυ ή κάποιο άλλο, κά-νει μιά πράξη άξιοκατάκριτη, μπλεχτεϊ σέ κάποιο σκάνδαλο, άσχετα με τό άλ-λοθι, πού τυχόν θά παρουσιάσει ή με-τή διάφευση ή τίς εξηγήσεις, πού ίσως δημοσιέφουν οι έφημερίδες, δέ θά μπο-ρέσουν νά σβύσουν τήν κηλίδα, τή σκιά πού άπλωσε πάνω σ' όλόκληρο τό θίασο του, τό θέατρο του. Ωστε είναι ύπο-χρεωμένος κι' έξω άπ' τό θέατρο του ό ήθοποιός νά φέρνεται, όπως πρέπει, νά φυλάει τό καλό του όνομα και πάνω στο σανίδι και στην ιδιωτική του ζωή.

3

-Έν' άπ' τά μέτρα, τά προορι-σμένα νά εξασφαλίσουν τάξη και άτμό-σφαιρα ύγείας στο θέατρο, είναι νά έ-νισχύεται τό κϋρος εκείνων, πού για-τόν ένα ή τόν άλλο λόγο έχουν άναλά-βει τήν εύθύνη της δουλειās.

..Πρίν τούς εκλέξουν και τούς διορίσουν, πορευτε νά συζητāτε, νά τσακωνόσαστε και νά έναντιωνόσαστε στην ύποψηφιότητα του ενός ή του άλλου, όμως άπ' τή στιγμή, πού κάποιος διορίστηκε σέ μιά ήγετική ή διοικητι-κή θέση, έχετε γρέος νά τόν ύποστηρί-ζετε με κάθε τρόπο. Αυτό άποτελεϊ πρά-ξη άναμφισβήτητη άξιόπαινη άπ' τήν ά-ποψη του γενικού καλού. Κι' όσο πιο άδύνατος είναι, τόσο πιο πολύ πρέπει νά τόν ύποστηρίζετε. Γιατί αν δέν έχει

κανένα κϋρος, τότε ή κύρια κινητήρια δύναμη του θιάσου θά παραλύσει. Τι πα-θαίνει μιά ομάδα, όταν στερηθεϊ τόν άρ-χηγό της, πού παίρνει πρωτοβουλίες, προωθεϊ και κατευθύνει τήν όμαδική έρ-γασία; Μās άρέσει νά κατακρίνουμε, νά μειώνουμε, νά ταπεινώσουμε εκείνους, πού ύφώσαμε σέ άνώτερες θέσεις κι' αν κανένα άτομο με προσόντα άνέβει ψηλό-τερ' από μās, βάζουμε τά δυνατά μας για νά τόν γκρεμίσουμε και νά του φω-νάξουμε: πώς τόλμησες νά φανταστεϊς, πώς θά σταθεϊς πάνω από μās, φιλόδοξε; Πόσοι άνθρωποι χρήσιμοι και με ταλέντο δέν καταστράφηκαν μ' αυτό τόν τρόπο. Λίγοι εϊν' έμεϊνοι, πού κατόρθωσαν, μ' όλα τά εμπόδια, νά πετύχουν τή γενική άναγνώριση και θαυμασμό. Γενικά όμως

τούς άναιδείς, που κατά κανόνα καταφέρνουν να γίνονται άφέντες μας, αυτούς εύνοει ή τύχη. Καί γκρινιαζουμε μεταξύ μας και άνεχόμαστε αυτή την κατάσταση, γιατί τό θεωρούμε δύσκολο να συμφωνήσουμε κάπως και να ένωθοϋμε και φοβόμαστε να ριζουμε άπ' την έξουσία εκείνους που μάς τρομοκρατοϋν.

··Τά θέατρα, με λιγοστές έξαιρέσεις, άποτελοϋν χτυπητό παράδειγμα η' αυτά που σ' είνε. Η κάλη για τά πρωτεΐα ανάμεσα σε ήθοποιούς ή σκηνοθέτες, ή ζήλεια για τίς έπιτυχίες του άλλου, οί διχόνοιες έξαιτίας άπ' τίς διαφορές στο μισθό και στο τύπο τών ρόλων, όλ' αυτά είναι έντονώτατα άναπτυγμένα μέσα στο σύστημα της δουλειάς μας κι' άποτελοϋν τή μεγαλύτερη πληγή μας. Σκεπάζουμε τή φιλοδοξία, τή ζήλεια, τίς ραδιουργίες μας με κάθε λογής όμορφες φράσεις, όπως ή "εύγενής άμιλλα", μά πάντα ή άτμόσφαιρα μένει γεμάτη άπ' τά δηλητηριώδη άέρια της κακογλωσσιϊας τών παρασκηνίων.

··Άπ' τό φόβο του συναγωνισμού κι' άπ' τό στενοκέφαλο φθόνο τους, οί ήθοποιοί άντιμετωπίζουν με "έφ' όπλου λόγην" κάθε νεοφερμένο ανάμεσα τους. Θά είναι τυχερός, αν κατορθώσει ν' άντέξει στη δοκιμασία. Πόσοι όμως τρομάζουν, χάνουν τήν άυτοκεποίηση τους και χάνονται;

··Όλ' αυτά είναι τόσο κοντά στη ψυχολογία του ζώου!

··Μου δόθηκε κάποτε ή εύκαιρία, ένω καθόμουν στο μπαλκόνι κάποιου σπιτιού σε μιά μικρή έπαρχιακή πόλη, να παρακολουθήσω μερικους σκύλους. Έχουν κι' αυτοί τά σύνορά τους, τίς διαχωριστικές γραμμές τους, που τίς υποστηρίζουν με κείσομα. Αν κάποιος ξένος τολμήσει να περάσει όρισμένο σύνορο, άντιμετωπίζει όλόκληρο τό συνασπισμένο σκυλολόϊ της περιοχής. Αν τά καταφέρει να δείξει άποτελεσματικά τή

δύναμή του, πετυχαίνει τελικά τή γενική άναγνώριση και γίνεται δεκτός στην περιοχή, όπου πρωτομπήκε σαν παρεισακτος. Άλοιως τό σκάει με την ούρα στα σκέλια, καταδικωμένος και κουτσουρεμένος άπ' τά ίδια του τ' άδέρφια.

··Αυτή ή κτηνώδης ψυχολογία κυριαρχεί, αλοίμονο, σ' όλα τά θέατρα (με λιγοστές έξαιρέσεις) και πρέπει να ξεριζωθεί. Θά τό βρήτε, όχι μόνο ανάμεσα στού νέους στο έπάγγελμα, αλλά και στούς θιάσους τών παληών. Άκουσα για δυό μεγάλες καλλιτέχνιδες, πώς τρωγόντουσαν όχι μόνο στα παρασκήνια, μά και πάνω στη Σκηνή και μάλιστα με λόγια, που θά τά ζήλευε κι' άμαζας! Είδα με τά μάτια μου τά καμώματα δυό ήθοποιών, ζακουστών και με ταλέντο, που άρνιόντουσαν να πουν στη Σκηνή άπ' την ίδια πόρτα ή κουζίνα. Μου έλεγαν κάποτε για δυό δοξασμένα "άστέρια", έναν άντρα και μιά γυναίκα που έπαιζαν χρόνια μαζί, χωρίς να μιλιούνται έξω άπ' τή Σκηνή. Στίς πρόβες έπικοινωνοϋσαν χρησιμοποιώντας για ένδιάμεσα κάποιο τρίτο πρόσωπο. Έλεγε, για παράδειγμα, εκείνος στο σκηνοθέτη του έργου: "Πές της, πώς λέει κουταμάρες". Κι' εκείνη άπαντοϋσε, κάλι με τή μεσολάβηση του τρίτου: "Πές του, πώς παίζει σαν τραμποϋκος".

··Γιατί να γίνεται αυτό, γιατί άτομα με τόσο ταλέντο να θέλουν να καταστρέφουν τή λαμπρή εργασία, που οί ίδιοι έχουν άρχίσει να δημιουργοϋν; Για προσωπικές, φτηνές, ταπεινές προσβολές και μικροπαρεξηγήσεις;

··Σε τέτοιο ξεκεσμό, που ίσοδυναμεί με άυτοκτονία, φτάνουν οί ήθοποιοί, όταν δεν κατορθώσουν, όσο είν' ακόμη καιρός, να νικήσουν τά κακά, έπαγγελματικά ένστικτά τους. Έλπίζω, πώς αυτά θ' άποτελέσουν για σ'α μιά έντονη προειδοποίηση και παραδείγματα προς άποφυγήν.